

БОБЕЛА Ю. В.,
ТОВКАНЕЦЬ Г. В.,
Мукачівський державний університет, Україна,
БОБЕЛА У. Ю.,
Верхньовизницька ЗОШ І-ІІІ ст., Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Відповідно до потреб економічного, політичного, соціального розвитку суспільства змінилися вимоги і до організації освітнього процесу. Нові завдання шкільної освіти відображені в законі України «Про освіту» (2017) [1], Національній доктрині розвитку освіти, Концепції національного виховання. Початкова школа має створити вагомі передумови для розвитку комунікативних здібностей, умінь будувати ділові та міжособистісні стосунки. У формуванні та розвитку всебічної гармонійної особистості школяра важлива роль належить її оточенню, у взаємодії і спілкуванні з яким вона набуває людяності, стає активним творцем соціального та культурного прогресу. У зв'язку з цим перед педагогами постає завдання пошуку такого типу міжособистісних стосунків, який сприятиме найбільш повному й гуманному розкриттю творчих можливостей учасників комунікативного процесу [2; 3].

Для молодшого школяра провідним видом діяльності є навчання, водночас величезне значення має взаємодія з однолітками, учнями старшої школи. Спілкування молодших школярів відбувається, в основному, в рамках класу і пов'язане з тією діяльністю, яку організовує вчитель, або з тією, що спонтанно виникає в дитячому середовищі.

При вирішенні проблем організації виховної роботи класоводу у початковій школі доводиться застосовувати певні освітні технології, забезпечувати певну технологічно-педагогічну послідовність.

Насамперед звертається увага на вивченні міжособистісних відносин дітей. За допомогою методів соціометрії слід виявити неформальну структуру класу: визначити «зірок» і «аутсайдерів», прийнятих та пропущених, взаємні симпатії і антипатії, загальний рівень прийняття і неприйняття однокласниками один одного. Соціограма наочно покаже дружні об'єднання окремих дітей і великий хаос у процесі пошуку зв'язків у спілкуванні хлопчиків і дівчаток. Оскільки навчальний клас в складі 25 – 35 осіб не дозволяє організувати повноцінне спілкування молодших школярів, де учні просто не здатні підтримувати контакт з такою кількістю однокласників, тому, як правило, створюються невеликі неформальні мікрогрупи.

Поставити в центр уваги не клас як навчальну одиницю, а структурні групи меншого розміру (в науковій літературі їх називають кооперативними або динамічними) дозволяє позакласна робота. Вони включають в свій склад від 2 до 5 осіб. Одним з важливих технологічних питань є визначення складу малих груп. Перш ніж розподіляти дітей у групи, вчителю слід вирішити, якими будуть ці групи: окремо групи з дівчаток і окремо з хлопчиків або змішані. На рівні дружніх відносин дівчата, звичайно, спілкуються з дівчатами, а хлопчики – з хлопчиками.

Але позакласна робота для того і організовується, щоб збагатити і розширити соціальні відносини дітей. Тому перевага змішаних груп безсумнівна, хоча починати можна і з однорідних груп.

Організацію дітей в групі можна забезпечити різними способами, наприклад:

1. «Ліхтарик»: класний керівник називає імена «зірочок» – найпопулярніших дітей в класі (за результатами соціометрії) і просить дітей об'єднатися навколо них в групі. Як правило, на такий «ліхтарик» не відреагують діти, якими «знехтували» та ті діти, які почувають себе «відкинутими». Педагогу слід (спираючись на дані діагностики міжособистісних відносин дітей у класі) визначити, кому з яких дітей в якій групі буде комфортніше, і переконати вже школярів, які об'єдналися, що саме з ними таким однокласникам буде добре.

2. «Магніт»: вихователь називає імена найпопулярніших дітей і просить їх самих скласти з однокласників групи. У такій ситуації кожен повинен мати шанс відчути себе потрібним.

3. «Перевага»: молодшим школярам пропонується написати на листочку паперу своє улюблене заняття у вільний час (варіанти: своє улюблене свято, свою улюблену гру тощо), а потім знайти товаришів по групі, у яких написано те ж саме.

Щоб групова діяльність набула характеру виховання, тобто залучала б дітей в соціально ціннісні відносини, педагогу потрібно вміти розрізняти предметний і виховний результати, зберігаючи пріоритет другого і не виділяючи максимальну надійність першого. Предметний результат – це безпосередній продукт дії групи (наприклад, проспівана пісня, посаджене дерево, випитий чай, вирішене завдання, поставлений спектакль тощо), виховний – те ставлення, яке формується в ході отримання предметного результату [4, с. 31].

Виховний результат групової діяльності визначає саме спілкування дітей в групі: діти емоційно впливають один на одного, діляться інформацією і охоче передають уміння щось зробити, переживають один за одного в ситуації змагання з іншими групами [2].

Щоб домогтися забезпечення ефективної діяльності і дружнього спілкування дітей в групі, слід пам'ятати, що розподіл доручень в групі – це розподіл ролей. Дітям неважко пояснити, що в групі у кожного повинні бути свої функції, обов'язки (як у футбольній команді або в екіпажі бойового корабля). Психологічні дослідження показують, що в малій групі, щоб вона забезпечувала виховує діяльність і спілкування дітей, необхідні наступні ролі: лідера, організатора, який допомагає вихователю координувати роботу малих груп («командир»); функціональні ролі («артист», «художник», «поет»); ролі, які допомагають здійснювати пошук потрібної інформації в тому чи іншому виді діяльності («бібліотекар», «журналіст», «консультант»); ролі, що стимулюють самоорганізацію і самодисципліну груповий діяльності («черговий командир», «боцман», «вахтовий»).

Будь-яке доручення завжди має дві однаково значущі складові: міру повноваження (тобі довірили, тебе попросили, від тебе цього чекають, крім тебе цього ніхто не зможе зробити, від тебе залежить успіх спільної справи) і міру відповідальності (від тебе потрібне певне зусилля волі, потрібно відкласти свої

заняття і знайти час довести доручену справу до кінця). Якщо одна з цих складових організована слабо, доручення не буде «працювати», тобто його виховний ефект виявиться просто нікчемним або навіть викличе у молодшого школяра протест, небажання виконувати доручення.

Технологія організованого спілкування молодших школярів буде результативна з точки зору особистісно орієнтованої освіти, якщо класовод забезпечить важливі педагогічні умови: організацію взаємодії мікрогруп в класі; навчання дітей культурі спілкування; гуманізацію відносин хлопчиків і дівчаток; вибудовування «регуляторів» життя класу (спільне вироблення законів, правил, традицій свого класу); створення ситуацій успіху як для окремих дітей, так і для мікрогруп, і для всього класу; надання дітям можливості вільного вибору значущою для них діяльності, форм її організації та спілкування; розвиток гуманістичного взаємодії класу з іншими класами і творчими групами школи. Перераховані умови матимуть різну значимість для кожного конкретного класу, але технологія організованого спілкування така, що головною турботою педагога є саме відносини дітей. Тому такі умови стають одночасно і конкретними педагогічними завданнями діяльності вчителя початкової школи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія особистості і спілкування/ К.: Либідь, 2004. – 576 с.
3. Товканець Г.В. Соціальний аспект педагогічної діяльності вчителя початкової школи *Соціально-правовий захист населення в умовах воєнних конфліктів та терористичних загроз*: Матеріали доповідей та повідомлень Міжнародної науково-практичної конференції / За ред. І.В.Козубовської, Ф.Ф.Шандора. Ужгород: ПП Данило С.І., 2017. С. 90 – 91.
4. Щуркова Н.Е. Питюков В.Ю., Савченко А.П., Осипова Е.А. Новые технологии воспитательного процесса. М.: Новая школа, 1994. 111 с.

БОБОНІЧ Н.І.,
ХОМА О.М.,

Мукачівський державний університет, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

Сьогодні змінюються підходи до навчання в початковій школі. Реформування закладено, в першу чергу, в законодавчих документах. У Законі України «Про освіту» в першому розділі визначено ключові слова, серед яких: педагогічна діяльність – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей (Розділ 1., ст.21). Відповідно, компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>